

شهادة لا اله الا الله محمد رسول الله

دانشگاه پیام نور تهران

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته جامعه شناسی (M.A)

موضوع :

تأثیرات جهانی - بین المللی شدن بر آموزش از راه دور و باز
(مورد کاوی دانشگاه پیام نور)

استاد راهنما :

دکتر مقصود فراستخواه

استاد مشاور :

دکتر رضا منیعی

نگارنده :

غلامحسین عزتی عبدالجبار

سال تحصیلی 1389-90

« قدردانی و تشکر »

سپاس بیکران ایزد منان را که توفیق تهیه و تدوین پژوهش حاضر را عطا نمود.

بی شک این توفیق بدون مساعدت و راهنمایی‌های ارزشمند اساتید بزرگوار امکانپذیر نبود. بدین وسیله از زحمات بیدریغ جناب آقای دکتر مقصود فراستخواه که با کمال حوصله و سعه صدر در طول انجام پایان نامه و ارایه پیشنهادهای حکیمانه مسئولیت راهنمایی اینجانب را در تدوین رساله به عهده داشتند تشکر و قدردانی می‌کنم.

همچنین از راهنمایی‌های ارزنده جناب آقای دکتر رضا منیعی که با فروتنی و صبر، کار مشاوره این رساله را تقبل فرمودند تشکر می‌کنم.

بر خود لازم می‌دانم از تلاش همه عزیزانی که اینجانب را در تهیه پژوهش حاضر مدد رساندند تشکر و قدردانی کنم و توفیق روز افزونشان را از درگاه احدیت آرزو نمایم. از دکتر عیسی زاده، دکتر زاهدی، دکتر جاودانی، دکتر ارجمندی، دکتر دانش، دکتر علی پور، دکتر رسولی قائم مقام پژوهشکده گروه علوم اجتماعی دانشگاه پیام نور و دیگر بزرگوارانی که در مراحل مختلف این پژوهش از راهنمایی‌ها و وقت خود دریغ نوزیدند، صمیمانه تشکر می‌کنم.

فهرست مطالب:

1	فصل اول
1	کلیات تحقیق
2	1-1 مقدمه:
2	2-1 بیان مساله:
7	3-1 ضرورت و اهمیت موضوع:
9	4-1 اهداف تحقیق:
9	1-4-1 هدف کلی
9	2-4-1 اهداف جزئی
10	5-1 سوالات تحقیق:
10	6-1 قلمروهای تحقیق
11	7-1 تعاریف مفاهیم و متغیرهای تحقیق
13	فصل دوم
13	مبانی نظری تحقیق
14	مقدمه
15	1-1-2 جهانی شدن:
16	2-1-2 یونیورسالیسم:
16	3-1-2 بین المللی شدن
24	4-1-2 الگوی جامعهای در مقابل جهانی شدن
26	5-1-2 رویکرد مکتب واقع گرا:
27	6-1-2 رویکرد مکتب لیبرال:
28	7-1-2 رویکرد سیستم جهانی جدید به جهانی شدن :
29	8-1-2 رویکرد فرهنگ جهانی به جهانی شدن :

31	9-1-2 رویکرد سرمایه داری جهانیه جهانی شدن
33	10-1-2 رویکرد دولت جهانی نسبت به جهانی شدن
34	11-1-2 جامعه شناسی و جهانی شدن
37	2-2 بخش دوم:
37	1-2-2 جهانی شدن و دانشگاه
43	2-2-2 آموزش عالی توده ای
47	1-2-2-2 الگوی اطلاعاتی - فناوری های نوین اطلاعاتی و ارتباطی
49	2-2-2-2 الگوی همکاری دانشگاهی بین المللی و جهانی و کمی
54	3-2-2 فاوا
57	4-2-2 موانع در مسیر رشد زیر ساخت فنی کشور
57	5-2-2 عامل فرهنگی (عملکرد سنت گرایانه نظام آموزشی)
68	7-2-2 زمینه ها و دلایل گسترش آموزش از راه دور
72	8-2-2 عوامل اصلی و اهداف یادگیری از راه دور
74	9-2-2 شکلگیری آموزش از راه دور و باز
81	3-2 مطالعات پژوهشی انجام یافته
81	1-3-2 مطالعات پژوهشی انجام یافته در خارج از کشور
81	2-3-2-2 مطالعات پژوهشی انجام یافته در داخل کشور
88	فصل سوم
	Error! Bookmark not defined. متدولوژی
88	و روش تحقیق
89	1-3 روش تحقیق:
92	2-3 جامعه آماری:
93	3-3 نمونه و روش نمونه گیری:
95	4-3 ابزار و منابع گردآوری اطلاعات:

98	5-3 نحوه تجزیه و تحلیل اطلاعات (فنون پردازش داده ها):
100	اعتبار و پایایی
101	فصل چهارم:
101	یافته های تحقیق
102	1-4 یافته های بخش کیفی (GT)
136	2-4 یافته های توصیفی:
145	3-4 یافته های استنباطی
154	فصل پنجم
155	1-5 نتیجه گیری نهایی:
166	4-5 پیشنهادات پژوهشی:
167	5-5 پیشنهادات کاربردی:
169	منابع:
169	منابع فارسی:
172	پیوست الف:
175	پیوست ب:

فهرست جداول

120	جدول شماره 1-2: رابطه سطح مشارکت و تعداد دانشجویان خارجی
125	جدول شماره 2-2: سهم نه کشور اول در داشتن دانشجوی خارجی
130	جدول شماره 2-3: مشترک ترین عوامل سیاسی/راهبردی بین المللی شدن آموزش عالی
140	جدول شماره 2-4: یادگیری در فضای سنتی و غیر سنتی

- جدول شماره 4-1: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب جنسیت 136
- جدول شماره 4-2: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب میزان تحصیلات 137
- جدول شماره 4-3: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب میزان درصد رشته درسی 138
- جدول شماره 4-4: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب میزان درصد رتبه دانشگاهی 139
- جدول شماره 4-5: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب تدوین برنامه ریزی آموزش از راه دور ... 140
- جدول شماره 4-6: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب میزان فعالیت تالیف در زمینه 141
- جدول شماره 4-7: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب میزان فعالیت ترجمه آموزش از راه دور... 142
- جدول شماره 4-8: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب میزان فعالیت پژوهشی 143
- جدول شماره 4-9: بررسی مولفه ها و ابعاد اصلی تاثیرات جهانی شدن بر آموزش باز و از راه دور..... 144
- جدول شماره 4-10: بررسی ابعاد اصلی تاثیرات جهانی شدن بر آموزش باز و از راه دور..... 145
- جدول شماره 4-11: توزیع میزان نظرسنجی افراد بر حسب ظرفیت ممکن جهانی شدن..... 146
- جدول شماره 4-12: بررسی ظرفیتهای ممکن جهانی شدن برای دانشگاه پیام نور 147
- جدول شماره 4-13: بررسی محدودیتهای ممکن جهانی شدن برای دانشگاه پیامنور 148
- جدول شماره 4-14: بررسی شناخت وضع موجود دانشگاه پیام نور با نظر به فرایند جهانی شدن و آثار آن بر عملکرد دانشگاه از طریق آزمون رتبههای فریدمن 149
- جدول شماره 4-15: بررسی راهبردهای نیل به وضع مطلوب دانشگاه پیام نور در استفاده از ظرفیتهای جهانی شدن از طریق آزمون رتبههای فریدمن 151
- جدول شماره 4-16: شناخت وضع مطلوب پیامنور با نظر به فرایند جهانی شدن از طریق آزمون رتبههای فریدمن 150
- جدول شماره 4-17: بررسی شناخت الزامات نیل به وضع مطلوب دانشگاه پیام نور در استفاده از ظرفیتهای جهانی شدن 152

فهرست نمودارها

نمودار 3-1: طرح کلی پژوهش..... 115...

نمودار 4-1: جریان تقلیل داده ها و انتقال از اطلاعات به نظریه در سه مرحله
کدگذاری.....

117

نمودار 4-2: مدل ساده شده بر اساس «نظریه مبنایی» در باره تاثیرات جهانی شدن..... 104

نمودار 4-3: الگوی مفهومی تاثیرات جهانی شدن بر آموزش از راه دور و باز «دانشگاه پیام نور»..... 107

نمودار 4-4: ظرفیتهای جهانی شدن..... 108

نمودار 4-5: محدودیت ها و چالش ها..... 114

نمودار 4-6: وضع مطلوب دانشگاه..... 118

132

نمودار 4-7: وضع موجود دانشگاه

نمودار 4-8: الزامات رسیدن از وضع موجود به وضع مطلوب..... 130

نمودار 4-9: راهبردهای رسیدن از وضع موجود به وضع مطلوب..... 133

نمودار 4-10: نمودار ستونی پاسخگویان بر حسب جنسیت..... 136

نمودار 4-11: نمودار ستونی پاسخگویان بر حسب میزان تحصیلی..... 137

نمودار 4-12: نمودار ستونی پاسخگویان بر اساس رشته درسی..... 138

نمودار 4-13: نمودار ستونی پاسخگویان بر اساس رتبه دانشگاهی..... 139

نمودار 4-14: نمودار ستونی پاسخگویان بر اساس شرکت در تدوین برنامه ریزی آموزش از راه

دور..... 140

نمودار 4-15: نمودار ستونی پاسخگویان بر اساس فعالیت تالیف در زمینه آموزش از راه دور..... 141

نمودار 4-16: نمودار ستونی پاسخگویان بر اساس فعالیت ترجمه در رابطه با آموزش از راه دور.. 142

نمودار 4-17: نمودار ستونی پاسخگویان بر اساس فعالیت پژوهشی در زمینه آموزش از راه دور..... 143

نمودار 4-18: نمودار ستونی بررسی ابعاد اصلی تاثیرات جهانی شدن بر آموزش از راه

156..

دور.....

نمودار 4-19: نمودار ستونی بررسی ظرفیتهای ممکن جهانی شدن بر دانشگاه پیام نور..... 147

- نمودار 4-20: نمودار ستونی بررسی محدودیتهای ممکن جهانی شدن بر دانشگاه پیام نور 148
- نمودار 4-21: نمودار ستونی بررسی شناخت وضع مطلوب دانشگاه پیام نور با نظر به فرایند جهانی 150
- نمودار 4-22: نمودار ستونی بررسی شناخت وضع موجود دانشگاه پیام نور با نظر به روند 153
- نمودار 4-23: نمودار ستونی بررسی راهبردهای نیل به وضع مطلوب دانشگاه پیام نور با نظر 152
- نمودار 4-24: نمودار ستونی شناخت الزامات رسیدن به وضع مطلوب دانشگاه پیام نور 151

چکیده:

جهانی شدن فرایندی است اجتناب ناپذیر که تمام ابعاد زندگی انسان را تحت تاثیر قرار داده است. پیدایش و گسترش آموزش از راه دور و باز، با تکیه بر فناوری‌های دیجیتال که امکان آموزش از راه دور را فراهم می‌سازد، و همچنین گسترش تقاضا برای آموزش عالی برای تمامی سطوح سنی و کاری (همراه با اشتغال) و کمک به گسترش فرصت‌های برابر در دسترسی به آموزش عالی، در جوامع امروزی مطرح و رو به گسترش می‌باشد. در کشور ما هم علاوه بر موارد فوق، به لحاظ جوان بودن جمعیت کشور و بالا رفتن تقاضا برای آموزش عالی، دانشگاه پیام‌نور به عنوان متولی اصلی آموزش نیمه‌حضوری و از راه دور، با استفاده از سابقه و دیرینه نظری و عملی از سال 1365 شروع به کار کرد. هدف از این پژوهش بررسی تاثیرات جهانی شدن بر دانشگاه پیام نور می‌باشد تا بتوانیم با بررسی وضع مطلوب دانشگاه پیام نور و مقایسه آن با وضع فعلی، موانع رسیدن به وضع مطلوب، راهبردها و الزامات رسیدن به وضع مطلوب تحت تاثیر تغییرات موسوم به جهانی شدن را مشخص کنیم. این کار با روش تلفیقی کیفی و کمی انجام یافته است. در بخش نخست با روش "نظریه مبنایی"¹ و در بخش دوم با روش پیمایش² کار شده است. نتایج نشان می‌دهد که در وضع فعلی دانشگاه پیام نور همسویی لازم با روند جهانی شدن ندارد، ولی ظرفیت‌های آموزشی، اجتماعی، بین‌المللی و فناوری مناسبی در این دانشگاه وجود دارد که با به کار بستن راهبردهای مناسب از جمله بازاریابی فرایندها، توسعه برنامه‌های مبتنی بر آموزش از راه دور و باز، توسعه منابع انسانی و ارتقای فناوریهای ارتباطی و روشهای یاددهی - یادگیری و بابرآورد نمودن الزامات اجتماعی-آموزشی و تامین زیر ساخت فنی، با غلبه بر محدودیتهای موجود اجتماعی، آموزشی، حقوقی، سیاست‌گذاری و فنی، می‌شود به وضع مطلوب به خصوص از نظر روش آموزشی، فلسفه آموزشی، سیاست‌گذاری، فناوری آموزشی و تعاملات بین‌المللی نایل آمد. در مجموع تحلیلهای نظری و تجربی حکایت از آن دارند که می‌توان با رویکردهای نوین آموزشی و با تامین زیر ساخت فنی و نیروی انسانی لازم و

¹ Grounded Theory

² Survey

مدیریت با ثبات-حرفه ای بر چالش غیر کیفی-کاربردی بودن آموزش از راه دور در این دانشگاه غلبه کرد و به عملی ساختن "آموزش در هرجا، همه وقت و برای همه" در جوابگویی به نیازهای در حال متحول اجتماعی کمک نمود.

واژگان کلیدی:

جهانی شدن، بین المللی شدن، آموزش از راه دور، آموزش باز، آموزش مجازی، نظریه مبنایی

فصل اول

کلیات تحقیق

1-1 مقدمه:

جهانی شدن پدیده نسبتاً جدیدی است که جهان امروز را در تمامی ابعاد فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و نظامی به شدت تحت تاثیر قرار داده است. تغییرات همه جانبه کنونی همه جوامع و نهادهای اجتماعی را تحت تاثیر قرار داده است. تغییرات تکنولوژیک و دانش فنی، اطلاعاتی و ارتباطاتی هم محرکه جهانی شدن می باشد و هم پیامد آن می تواند محسوب شود. علی رغم تمامی اختلافات گسترده در مورد چگونگی و عوامل و علل آن در مورد وجود تغییراتی تحت عنوان جهانی شدن و تاثیر غیر قابل انکار رسانه های ارتباطی و اطلاعاتی در این تغییرات توافقی تقریباً همه گیر وجود دارد. جهانی شدن تمامی جوامع را تحت تاثیر قرار داده است. بالخصوص که این تغییرات از درون پیشرفتهای و تغییرات حاصل از توسعه سرمایه داری پیشرفته حاصل و شروع به رشد و پخش و اشاعه می کند. آثار این تغییرات در جوامع پیرامونی یا در حال گذار بیش و پیش از آنکه بر جهانی شدن دلالت داشته باشد، حاصل پاسخ آنها به آثار جهانی شدن می باشد.

بنا به خصلت اساسی این تغییرات که دانایی و اطلاعات به عنوان مرکز ثقل این دوره جدید به شمار می آید، دانشگاه ها به عنوان تولیدکننده اصلی دانایی و اطلاعات، می تواند هم یکی از عوامل جهانی شدن محسوب شود و هم یکی از پیامدهای آن.

2-1 بیان مساله:

ارتباط متقابل بین جهانی شدن - بین المللی شدن و دنیای دانشگاهی مثل تمامی مباحث جامعه شناختی، هم سابقه دیرینه دارد و هم مقوله ای جدید به شمار می آید. اساساً نهادهای تولید دانش، شاید بدلیل ماهیت جهان گستر دانش، از اوان شکل گیری چنین نهادهایی در تمدنهای باستانی و حتی پس از شکل گیری دانشگاههایی بشکل نوین کنونی در اواخر سده میانی ماهیتی فرا اقلیمی، فراملی و به عبارتی ماهیتی بین المللی داشتند. همچنان که ارتباطات جهانی به معنی ارتباطات بین تمدن ها و

دولت‌ها از زمان باستان بوده و بعد از تشکیل دولت- ملت در دوران مدرنیته به شکل گسترده‌ای تا تشکیل اتحادیه‌های جهانی نظیر سازمان ملل گسترش یافته است.

آن چه جهانی شدن نامیده میشود مقوله‌ای متفاوت از موضوعات قبل می‌باشد. به نوشته گیدنز (1376: 565-576) آنچه امروز رخ می‌دهد انتقال به جامعه‌ای جدید است که اساساً مبتنی بر صنعت‌گرایی نیست. به نظر تافلر (1370: 9) تغییرات نوین قوی‌تر، بزرگ‌تر، عمیق‌تر و مهم‌تر از انقلاب صنعتی است. فرایند جهانی شدن یک گزینه نیست بلکه واقعه‌ای است که روی داده است، این موضوع وجود دارد و نمی‌توانیم تنها به نفی آن پردازیم (گیدنز، 1376).

همچنان که گودمن می‌گوید جهانی شدن به مد روزترین مفهوم در گفتمان علوم اجتماعی در 15 سال گذشته بدل است (گودمن، 1388: 29). گفتمان نوینی شکل گرفته است که در برگیرنده مفاهیمی مثل جامعه پساصنعتی، جامعه دانش و دهکده جهانی است. اما توافق اندکی در مورد مفهوم پردازی‌ها وجود دارد. واژه پردازیها و مفاهیم متفاوت شکل گرفته، می‌تواند نشانگر پیدایش گفتمان‌های متفاوت در درک پدیده‌ها از جمله جهانی شدن باشد. با توجه به اینکه هدف از این مطالعه برجسته ساختن چالش‌هایی است که نظام دانشگاهی (آموزش از راه دور) ما در عصر جهانی شدن با آن روبرو است، بدون داشتن فهمی روشن از این مفاهیم (جهانی شدن - بین‌المللی شدن) نمی‌توان به بررسی آثار و پیامدهای مفهومی گنگ و در نتیجه کنشی مناسب در قلمرو آن پرداخت. بنابراین ابتدا به لحاظ نظری به این پرسش می‌پردازیم که جهانی شدن چه مفاهیمی را در بر می‌گیرد؟

یک پای ثابت همه تعاریف از جهانی شدن، اهمیت استفاده از اطلاعات^۱، یا دانش^۲ است. دانشگاه به عنوان نهاد اصلی تولید و توزیع دانش دستخوش چه تحولاتی گردیده است؟ و با چه چالش‌هایی روبرو است؟ تولید، انباشت و استفاده از دانش به عامل‌های اصلی در فرایند توسعه اجتماعی، سیاسی،

1. Information

2. Knowledge

فرهنگی و اقتصادی تبدیل شده‌اند و بیش از پیش پایه‌ی مزیت رقابتی یک کشور در نظام جهانی شده است. آشفته‌گی پیش آمده در عرصه جهانی و از جمله در قلمرو نظام‌های آموزشی به نظر می‌رسد که از دو زاویه قابل بررسی است. در یک طرف نوعی ناهمگونی در مفهوم پردازیه‌ها می‌باشد که با رویکردهای متفاوت ابراز شده است. از طرف دیگر واگرایی شدید در مفاهیم و کنش مشاهده می‌شود که بخصوص با شتاب گرفتن سرعت پیشرفت فناوری اطلاعات و ارتباطات موجب خوانشی از جهانی شدن گردیده است که دانش را به کالای خصوصی تقلیل داده است. فروگاهی دانش به کالا و تجاری کردن آن بر پایه‌ی کنش ابزاری به روایت هابرماس، فردگرایی و فن سالاری و اقتصاددنگی، یا به عبارتی پولی سازی بنا گذاشته شده است که ثمره اش به تعبیر مورن (به نقل از گیدنز، 1384: 45-86) رو به پستی نهادن کیفیت زندگی است.

"آموزش در تمام عمر"، "آموزش توده ای"، "آموزش همه، هر جا و هر زمان" تحت تاثیر تحولات جدید اجتماعی مطرح گشته است. تعداد متقاضیان آموزش عالی افزایش یافته است. بهینه کردن مهارت های علمی در روند شتابان اجتماعی ضرورت پیدا نموده است. پیشرفت فناوری های ارتباطی و اطلاعاتی همراه با رویکردهای نوین آموزشی سبب گسترش آموزش از راه دور و باز گردیده است.

آموزش باز و از راه دور به عنوان یکی از راههای جوابگویی به نیاز بزرگسالان و شاغلان به آموزش عالی در چارچوب آموزش در تمام طول عمر، در نظام آموزش عالی کشورها جای گرفته است و در ایران نیز دانشگاه پیام نور، داعیه‌دار عرضه‌ی چنین آموزشی است.

با توجه به سرعت بالای تغییرات و تاثیرات متفاوت این تغییرات در جوامع مختلف، مطالعه‌ی حاضر به منظور برجسته ساختن بخشی از چالشهایی است که نظام آموزش عالی باز و از راه دور کشور در مواجهه با تغییرات جهانی شدن با آن روبرو است. در همین راستا درصدد است که با بررسی اجمالی سیاست‌ها و عملکرد دانشگاه پیام‌نور در ارتباط با ظرفیتهای و محدودیتهایی که جهانی شدن ایجاد می-

کند، با مقایسه وضع مطلوب و فعلی، به بررسی الزامات و راهبردهای رسیدن به وضع مطلوب بپردازد.

با توجه به ویژگی های این تغییرات (همه گیری و همه جایی، اجتناب ناپذیری، شتاب بالا، تاثیرات متفاوت و غیریکسان، نقش کنشگران محلی-ملی) و نقش آموزش عالی به طور عام و آموزش از راه دور به طور خاص در این روند تغییرات، بررسی این تاثیرات، در توسعه و آینده جامعه یکی از دغدغه های پژوهشگران در این زمینه می باشد.

در نظام آموزش عالی ایران موضوع فناوری اطلاعات از دو دیدگاه قابل تأمل است: افزایش غنای آموزشی (کیفیت دسترسی) و افزایش دسترسی به محیطهای آموزشی (کمیت دسترسی). یافته های تجربی در زمینه جهانی شدن، بیانگر آن است که این فرایند، بعضاً تا حد مسائل اقتصادی و مالی دانشگاه ها و شکل گیری آموزش های فرامرزی، که بیشتر با بهره گیری از فناوری اطلاعات و ارتباطات و از طریق آموزش از راه دور و مجازی عرضه می شوند و به پیدایش کنشگران نوین، یا پیدایش تأمین کنندگان آموزش عالی با اهداف سودآورانه انجامیده است، فروکاسته می شود. در این رابطه، سازمان های جهانی مانند یونسکو، بانک جهانی، سازمان جهانی تجارت، صندوق بین المللی پول، نیز نقش نسبتاً مهمی، در ترویج و اشاعه این تقلیل گرایی بر عهده داشته اند. بیانیه ها، توصیه ها و برنامه های عملیاتی این سازمان ها، به ویژه موافقتنامه تجارت خدمات که از سوی سازمان جهانی تجارت طراحی، تدوین و حمایت می شود، بر فرآیند آزادسازی بازارهای آموزشی، به مثابه یکی از خدمات، پای می ورزد. گسترش این مطالعات به قلمرو آموزش های باز و از راه دور، که از چند سو با مفهوم جهانی شدن ارتباطی گسست ناپذیر می یابند، از جمله ضرورت های اساسی در فرایند برنامه ریزی و سیاستگذاری آموزش عالی در عرصه های ملی به شمار می رود. در واقع، گسترش آموزش عالی از راه دور با بهره گیری از فناوری های نوین اطلاعاتی و ارتباطی در عصر کنونی که سپهرهای نو و کنشگران نوینی را پدید آورده است، رویکرد آموزش مداوم و در سراسر زندگی و افزایش تقاضا

برای دسترسی به آموزش عالی در سطح جهان از جمله متغیرهای اساسی هستند که میان جهانی شدن و یادگیری از راه دور پیوندی گسست‌ناپذیر ایجاد کرده‌اند (جاودانی، 1387، 53-130).

از طرفی دیگر، هدف‌گیری دانشگاهها به سمت تولید بیشتر دانش و جذب سهم بیشتری از بازارهای وسیع بدست آمده از فرایند جهانی شدن، تأکید فزاینده‌ای بر برنامه‌ریزی‌های آموزشی را سبب شده است (مهرعلی زاده، 1383: 65-93). برنامه‌ریزی درسی دچار دگرگونی گردیده است و ایده‌ی برنامه‌ی جامع یا تلفیق شده به وجود آمده است. سعی می‌شود علوم به صورت یک کل منسجم در اختیار دانشجو قرار داده شود. هدف آن است تا میان اندوخته‌های علمی دانشجو و نیازهای به هم وابسته اجتماع، ارتباط علمی نشان داده شود (هرد، 1991 ب نقل از همان). در روشهای جدید برنامه‌ریزی درسی تأکید زیادی بر حل مسأله و مهم‌تر از آن خلق مسأله، طراحی‌های خلاق، توان پردازش اطلاعات و کار گروهی می‌شود (همان: 83).

آموزش در سراسر عمر برای پاسخ‌گویی به نیازهای در حال متحول اجتماعی بالاخص در کشورهایی که به مرحله ما بعد صنعتی پای گذاشته‌اند، به صورت جدی مطرح گردیده است. پیشرفت فناوری‌های نوین، که امکان می‌دهد آموزش، موانع مکانی و زمانی را در نوردد و شعار «آموزش برای همه، همه‌جا و هر زمان» تحقق یابد، به ضرورتی اجتناب‌ناپذیر در جهان کنونی تبدیل گشته است.

شرایط اجتماعی و آموزشی جدیدی به وجود آمده است و نیازهای اجتماعی و آموزشی نویی هم خلق گردیده است. شناسایی چالشها و ظرفیتهای وضعیت موجود برای رسیدن به وضع مطلوب در جهت توسعه اجتماعی و آموزشی یکی از وظایف اندیشه‌ورزان در این حوزه می باشد.

1-3 ضرورت و اهمیت موضوع:

تحولات اقتصادی و اجتماعی ناشی از فرایند جهانی‌شدن، تغییرات و دگرگونی‌هایی وسیع به همراه داشته است. از جمله تجدید حیات و ساختار سرمایه‌داری^۱، نوآوری‌های فناورانه، تغییر در نظام کار و تولید، تغییراتی در شکل و کارکرد دولت - ملت^۲، قلمرو زدایی و فراقلمروگرایی^۳، تغییر شیوه‌های تفکر و زندگی اجتماعی انسان و تغییرات در شکل و محتوای یادگیری فارغ از نگرش‌های متفاوت و حتی متعارض درباره جهانی‌شدن و پیامدهای مثبت و منفی آن، دانایی و اطلاعات، منبع و شاخص کلیدی برای تغییر و تحول در جوامع امروزی تلقی می‌شود. جوامع دانایی محور مبتنی بر شبکه، نوعی چرخش الگو از مدل صنعتی تلفی می‌شود. ترکیب خلاقانه فناوری با اصول و شیوه‌های جدید یادگیری و همگرایی رایانه با مخابرات، شالوده انقلاب اطلاعات و جامعه دانش محور را که ویژگی اصلی جامعه نوین محسوب می‌شود، پی می‌ریزد. جهانی‌شدن و فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی رابطه تنگاتنگی با هم دارند. برخی مانند ماترو (2003 : 68) فناوری‌های نوین را یکی از عوامل اصلی شکل‌دهی به اقتصاد نوین جهانی و تغییرات سریع در جوامع می‌دانند و بر این نظرند که فناوری‌های دیجیتالی، همان‌گونه که در تمامی ابعاد جامعه تغییراتی ایجاد می‌کنند، در حال تغییر انتظارات ما از آموزش عالی و دانشجویان برای ایفای نقشی نو در عصر جدید می‌باشد. رایت (2006 : 15) معتقد است که اینترنت و شبکه، فضاهای آموزشی را با جامعه جهانی و محلی پیوند می‌زند و محتوای آموزشی و یادگیری را با بافت اجتماعی و فرهنگی جامعه‌ای که یادگیرندگان در آن زیست می‌کنند، مرتبط می‌سازد.

در سایه گسترش اندیشه‌ها و نظریه‌های شناختی، و با تکیه بر فناوری‌های نوین دیجیتالی و جوابگویی به نیازهای ناشی از تغییرات جهانی، در سال‌های اخیر شاهد چرخش از آموزش به

1 . Reivialism-Capitalism

2 . Nation – State

3 . Supra territorial

یادگیری و آموزش‌های غیر مرسوم و رایج گردیده است و شاهد تنوع در آموزش و سبک‌های آموزشی هستیم. اینکه نظام‌های آموزشی و روندهای آموزشی - یادگیری تحت تاثیر چه نظریاتی در حال تجدید ساختار هستند، شاید پاسخ قاطع و روشنی نتوان یافت. ولی با اقتباس از تحلیل انقلاب-های علمی کوهن¹ (1973: 52)، می‌شود گفت که روشها و ساختار و نظام‌های قبلی، قادر به حل مسائل آموزشی و نیازهای اجتماعی در ارتباط با آموزش عالی نیستند.

پیدایش و گسترش آموزش از راه دور و باز در چنین چارچوبی، با تکیه بر فناوری‌های دیجیتال که امکان آموزش از راه دور را فراهم می‌سازد، و همچنین گسترش تقاضا برای آموزش عالی برای تمامی سطوح سنی و کاری (همراه با اشتغال) و کمک به گسترش فرصت‌های برابر در دسترسی به آموزش عالی، در جوامع امروزی مطرح و رو به گسترش می‌باشد.

در کشور ما هم علاوه بر موارد فوق، به لحاظ جوان بودن جمعیت کشور و بالا رفتن تقاضا برای آموزش عالی، دانشگاه‌ها و نظام آموزش موجود، ظرفیت جوابگویی به این نیاز گسترده و تازه را نداشتند و به این ترتیب دانشگاه پیام‌نور به عنوان متولی اصلی این نوع آموزش، به نام آموزش نیمه-حضور و از راه دور، با استفاده از سابقه و دیرینه نظری و عملی که از سال 1351 داشته است، از سال 1365 شروع به کار کرد. و الان با داشتن بیش از یک میلیون دانش‌پذیر، در سطح گسترده‌ای از کشور و برخی از کشورهای همسایه به عنوان یک ابر دانشگاه فعالیت می‌نماید.

مطرح گشتن جامعه دانایی محور در برنامه‌های کلان کشور و از جمله در برنامه چشم انداز بیست ساله، در کنار مجموعه تغییرات و تاثیرات فرایند جهانی شدن در تمامی سطوح اجتماعی و از جمله آموزش از راه دور، با این گستردگی جمعیتی، ضرورت نگاهی نقادانه و در عین حال اکتشافی به عملکرد جاری دانشگاه پیام نور، و وضع مطلوب آن در مسیر توسعه ملی و تحولات جهانی، و

1. Kuhn

راههای نیل به وضع مطلوب، برای من به عنوان دانشجوی جامعه‌شناسی که در این نظام آموزشی به مدت بیش از شش سال مشغول یادگیری بودم، را ایجاب مینماید.

1-4 اهداف تحقیق:

این تحقیق در راستای نیل به پاسخ‌هایی برای سئوالات تحقیق، اهدافی را دنبال می‌کند که این اهداف در دو دسته: (1) هدف کلی و (2) اهداف اختصاصی به شرح زیر قابل تقسیم می‌باشند:

1-4-1 هدف کلی

هدف کلی این تحقیق که فی‌الواقع همان عنوان تحقیق است، عبارت می‌باشد از: « شناخت تأثیرات جهانی شدن بر آموزش از راه دور دانشگاه‌های ایران (پیام نور)». به عبارتی هدف کلی این مطالعه ارائه شیوه‌های مناسب برای پاسخگویی مناسب دانشگاه پیام نور به نیازها و شرایط جدید است.

1-4-2 اهداف جزئی

در قالب هدف کلی تحقیق مطابق بند قبلی، اهداف اختصاصی زیر نیز مدنظر بوده و بررسی آنها مورد اتمام خواهد بود:

- 1 - شناسایی ظرفیتهای و محدودیتهای ممکن جهانی شدن برای آموزش عالی باز و از راه دور ایران.
- 2 - شناخت وضع مطلوب دانشگاه پیام نور در استفاده از ظرفیتهای جهانی شدن.
- 3 - شناخت وضع موجود دانشگاه پیام نور در استفاده از ظرفیتهای جهانی شدن.
- 4 - شناخت الزامات درون سازمانی و برون سازمانی دانشگاه پیام نور در پروسه حرکت به وضع مطلوب.
- 5 - شناخت راهبردهای نیل به وضع مطلوب در دانشگاه پیام نور.